Kharyk O., stud.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

The actualization of the opposition "own – strange" in the discourse of Strabo

The article is devoted to the analysis of the peculiarities of verbalization of the opposition "own-strange" through the characterization of different ethnic groups by the Greek scientist and writer Strabo.

Key words: *opposition "own-strange", worldview of the author, evaluative judgements, Greek-Roman society, ethnic peculiarities.*

УДК 801.82:81’255.4=134.2=161.2

Хоменко С.В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ОЦІНКИ НА ПРИКЛАДІ ІСПАНСЬКИХ ХУДОЖНІХ ТВОРІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАДІВ

У статті здійснено аналіз засобів вираження категорії оцінки на прикладі іспанських художніх творів та їх українських перекладів. Відзначено збереження образності та оцінного знаку при перекладі.

Ключові слова: *оцінка, категорія, лексичні засоби, синтаксичні засоби, морфологічні засоби, конотація, відповідник.*

Категорія оцінки цікавить багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і тому існує чимало праць, присвячених цій проблемі. Значну увагу цьому питанню приділяли такі дослідники, як Н.Д. Арутюнова, Т.І. Вендіна, О.М. Вольф, В.І. Банару та інші. Проте, воно не досить досліджене. Плідним матеріалом з цієї точки зору може бути іспаномовна художня література. Саме це і зумовлює актуальність даної статті.

Об’єктом дослідження є засоби вираження оцінки в іспанських художніх текстах.

Предметом аналізу виступають особливості вираження категорії оцінки в іспанських художніх текстах та їхнє відтворення в українських перекладах.

Метою статті є дослідження специфіки вираження категорії оцінки та розгляд особливостей її відтворення при перекладі.

Матеріалом дослідження стали твори Карлоса Фуентеса "Аура", Маріо Варгаса Льйоси "Щенята" та Хуліо Кортасара "Гонитва".

Варто зазначити, що в тексті оцінка частіше за все не є незалежною, а функціонує як частина загальної побудови опису або міркування й органічно пов'язана з дескриптивним аспектом тексту в цілому. Оцінний аспект тексту складається зі значень, які реалізуються на всіх рівнях мови – в морфології, синтаксисі, лексиці [Вольф 1985; 13].

На лексичному рівні категорія оцінки може виражатися за допомогою різноманітних частин мови. Велика роль у цьому належить прикметникам та дієприкметникам. Вони поєднують у своїй структурі семантичний та прагматичний аспекти мови, що відображається як у значенні лексичних одиниць, які відносяться до класу прикметників, так і в їх уживанні. Для них є характерною наявність суб'єктивно-оцінювальних значень та відповідних конотацій. Саме тому вони і мають найбільшу здатність характеризувати предмети і у творах, які ми розглядаємо, прикметники та дієприкметники відіграють основну роль при відтворенні категорії оцінки. У творі Маріо Варгаса Льйоси "Щенята", наприклад, прикметники є одним із засобів вираження оцінки:

...del Terrazas, y eran ***traviesos, lampiños, curiosos, muy ágiles, voraces****. [Llosa Vargas 2010; 13] – ...і були* ***допитливими, моторними, непосидющими, ще зовсім безвусими*** *хлопчаками* [Покальчук 1978; 279].

У даному прикладі характеристику хлопцям дає один з головних героїв, який має на увазі й самого себе. Автор, таким чином, демонструє гарне ставлення до персонажів та хоче наголосити на недосвідченості молодих людей. Переклад містить прямі відповідники та зміни значень прикметників не відбувається. Однак, цей лексичний засіб виражається не лише використанням прикметників чи дієприкметників. Для передачі категорії оцінки використовуються також й інші частини мови, зокрема прислівники, наприклад:

1) *Dédée ha traído otra taza de nescafé, pero Johnny mira* ***tristemente*** *su vaso vacío* [Cortázar 1993; 9] – *Деде принесла ще*

чашечку кави, але Джонні ***сумно*** *дивиться на свою порожню склянку* [Покальчук 1978; 203]

2) *... y no lo podían hacer salir de eso, y a partir de entonces* ***todo anduvo mal*** [Cortázar 1993;5]… *– І ми ніяк не могли йому вибити з голови, й відтоді* ***все пішло шкереберть***... [Покальчук 1978; 205]

У другому прикладі перекладач Ю. Покальчук застосовує прийом смислового розвитку задля підсилення негативної оцінки ситуації. Тому використовується фразеологізм "йти шкереберть", який має глибшу стилістичну та емоційну конотацію. Ця трансформація є вдалою, оскільки далі в тексті йде пояснення причини складності ситуації.

Дієслова також можуть брати участь у відтворенні значення оцінності. Наприклад:

Todavía ***llevaban pantalón*** *corto ese año, aún* ***no fumábamos****, entre todos los deportes* ***preferían el fútbol*** *y* ***estábamos aprendiendo a correr olas, a zambullirnos desde el segundo trampolín****…* [LlosaVargas 2010; 3] − *Того року, коли ми ще* ***не курили****, ще* ***носили коротенькі штанці****, ще тільки* ***вчилися пірнати*** *під хвилі та* ***стрибати з другого трампліна*** *"Терас" коли ми більше від усього на світі* ***любили грати в футбол*** ...[Покальчук 1978; 281]

У цьому прикладі виражається схвальна характеристика діяльності хлопців, тобто оцінка є позитивною. Л. Олевський та С. Коваль при перекладі використали прямі відповідники, що не змінює змісту твору та є цілком виправданим.

Необхідно зазначити, що на лексичному рівні поширені також стилістично знижені засоби вираження оцінки такі, як простонародна лексика, розмовні слова, жаргонізми, лайливі слова:

...suéltenme, ***delirando, le importaba un pito, buitreando****…* [LlosaVargas 2010; 15] − *Пустіть мене,* ***горлав*** *він,* ***плювати я хотів на все****,– аж* ***заходиться криком****...* **[**Покальчук 1978; 296]

В наведеному прикладі перекладачі Л. Олевський та С. Коваль вдаються до контекстуальної заміни відтворюючи українською мовою дієслово delirar, що має значення *марити* дієсловом *горлати*, а дієслово *buitrear* фразеологізмом *заходитися криком*. Сам фразеологізм *importar un pito*, яке має значення "не значити нічого", відтворюється фразеологізмом "на все наплювати". Тобто перекладачі Л. Олевський та С. Коваль підсилюють значення цих слів, роблять їх більш експресивними, щоб наголосити на стані

люті, в якому на той момент знаходився Куельяр. Ці слова надають негативної оцінки головному герою, вони використовуються, щоб показати лють Куельяра, його роздратованість та гнів.

До морфологічних засобів вираження оцінки, які зустрічаються у творах Карлоса Фуентеса "Аура", Маріо Варгаса Льйоси "Щенята" та Хуліо Кортасара "Гонитва" відносяться суфіксація, префіксація та ступені порівняння прикметників. Слова, утворені за допомогою таких морфологічних засобів мають найбільшу оцінну семантику. Наприклад:

1) *A medida que pasaban los días, Cuéllar se volvía más huraño con las muchachas, más lacónico y esquivo…* [LlosaVargas 2010; 15] − *Що не день, то похмурішим і мовчазнішим ставав Куельяр у товаристві дівчат*. [Покальчук 1978; 296]

2) *No pasa nada, ya sé; eso es lo terrible. ¿Te das cuenta de que es terrible que no pase nada?* [Cortázar1993; 5]

У наведеному прикладі автор вдається до повтору прикметника з негативним значенням, однак використовує його в різних ступенях порівняння, щоб показати крайність ситуації, в якій перебуває головний герой. При перекладі даний прийом залишається незмінним:

І нічого не відбувається – оце ***найжахливіше****. Ти розумієш, як це жахливо?* [Покальчук 1978; 205]

Також автор порівнює предмет з іншими, характеризуючи його як найгірший з-поміж усіх, що при перекладі відтворюється за рахунок прямих відповідників:

Era uno de los peores saxos que he tenido nunca [Cortázar 1993; 2] −*Це один з найгірших саксофонів, які я будь-коли мав* [Покальчук 1978; 198]

Суфіксація та префіксація також присутні у текстах. Наприклад, у творі Маріо Варгаса Льйоси "Щенята" автор використовує зменшувально-пестливі суфікси, щоб показати лагідне ставлення одного героя до іншого та вираження позитивної оцінки та захоплення. Наприклад:

... y le metía por los ojos sus ***manitas*** *blancas, seguiría abogacía, sus* ***deditos*** *gordos y sus uñas largas, ¿abogacía? ¡uy, que feo!, pintadas color natural, entristeciéndose y él pero no para ser picapleitos sino para entrar a Torre Tagle y ser diplomático, alegrándose,* ***manitas,*** *ojos, pestañas, y él sí, el Ministro era amigo de su viejo, ya le había hablado, ¿diplomático?,* ***boquita****, ¡uy, qué lindo!*

[LlosaVargas 2010; 18] − *І Тересіта манірно всміхалася: ой, як чудово! Ким же він хоче бути? Ще білі* ***рученята*** *в нього перед очима,– адвокатом? пальчики* ***пухкенькі****, а нігті довгі, лаковані, фе і цікаво! – і на обличчі гримаска. Куельяр ні, він не є крутієм чи базікалом, він стане дипломатом і адвокатом у Торре Тагле, Тересіта у захваті,* ***рученята****, очі, вії…*[Покальчук 1978; 299]

До синтаксичних засобів вираження оцінки в художніх текстах відносимо елементи інфраструктури речення: вставні одиниці, такі як porsuerte, poralegría, pordesgracia, що утворюються за схемою прийменник por+sustantivo. Однак ці конструкції рідко використовуються у творах, що розглядаються. Наприклад:

Johnny está sentado en la cama, en una sala donde hay otros dos enfermos que ***por suerte*** *duermen* [Cortázar 1993; 32] − *Джонні сидить на ліжку, в кімнаті з двома іншими хворими, які, на щастя, сплять* [Покальчук 1978; 220]

Для оцінки ситуації загалом використовуються атрибутивні конструкції. Наприклад:

1) *Parece que Roy Friend tiene uno.* ***Lo malo es que*** *el contrato de Johnny...* [Cortázar 1993; 20] − *Здається, сакс є у Рорі Френда.* ***На жаль,*** *контракт у Джонні…* [Покальчук 1978; 198]

2) *Bueno, lo importante es que no se sienta usted sola* [Fuentes 2003; 9]– *Що ж, головне, щоб ви не почували себе самотньою* [Покальчук 1978; 264]

Таким чином, в першому прикладі конструкцією прийменник "на" + іменник відтворюється конструкція *lo malo es que,* а в другому випадку конструкція *lo importante es que* автор передає прикметником *головне*.

Для вираження оцінки на синтаксичному рівні використовуються також і питальні та окличні конструкції. Вони дають змогу надати більшої експресивності оцінці. Наприклад:

Se había pasado los tres meses sin ir a las matinés ni a las playas, sólo viendo y jugando fútbol mañana y tarde, toquen esas pantorrillas, ***¿no se habían puesto duras?*** [Llosa Vargas 2010;4]

При перекладі питальна конструкція відтворюється за допомогою окличного речення, що надає експресивності оцінці, яку головний герой дає собі сам. Ця оцінка виражає хизування головного героя, однак не несе в собі негативної конотації. Оскільки в оригіналі

питальна конструкція є риторичною, а відтак не потребує відповіді, то перекладачі Л. Олевский та С. Коваль вирішили за доцільне відтворити його за допомогою окличного речення:

Усі три місяці ніде не бував – ні в кіно, ні на пляжі: цілими днями – футбол, грав і вчився, ось помацайте, ***які в мене на ногах м'язи!*** [Покальчук 1978; 281]

Окличні речення також використовуються для вираження оцінки:

¡Ay, pero como tarda en morir el mundo! [Fuentes 2001; 6] − *О, де ж він, де кінець світу!* [Покальчук 1978; 258].

У цьому прикладі автор вдається до використання окличного речення, щоб показати всю трагічність ситуації. У цьому випадку оцінка є негативною і її виражає не лише певний член речення або словосполучення, а за допомогою знаку оклику оцінним стає усе речення.

Отже, у проаналізованих нами творах категорія оцінки виражена на лексичному, морфологічному та синтаксичному рівнях. Відтворення засобів вираження оцінки в українських перекладах характеризуються певними трансформаціями, зокрема досить часто перекладачами було застосовано прийом контекстуальної заміни, у результаті чого посилювалась експресивність оцінки. Усе ж варто зазначити, що трансформації до яких вдавались перекладачі не вели до зміни образів та оцінних значень оригіналу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1.Вольф Е.М. Функциональная семантика оценки/ А. М. Вольф. − М.: Наука, 1985 -228 с.

2. Кортасар, Х. Гонитва/ Латиноамериканська повість/ Х. Кортасар. – Київ: Дніпро, 1978 − С. 197-249.

3. Льйоса Варгас, М. Щенята/ Латиноамериканська повість/ М. Льйоса Варгас. – Київ: Дніпро, 1978 − С. 279-315.

4. Покальчук, Ю. В. Латиноамериканська повість/ Ю. В. Покальчук. – Київ: Дніпро, 1978 – 432 с.

5. Фуентес, К. Аура / Латиноамериканська повість/ К. Фуентес. – Київ: Дніпро, 1978 − С. 249-279.

6. Cortázar J. El perseguidor/ J.Cortázar. – Madrid: Alianza Editorial, 1993 – 56 p.

7. Fuentes C. Aura/ C. Fuentes. − México: Ediciones Era, 2001 – 120 p.

8. Llosa Vargas M. Cachorros/ M. Llosa Vargas. – Pamplona: Leer-eS.L., 2010 – 28 p.

Стаття надійшла до редакції 19.04.13

Хоменко С.В., студ.,
Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ КАТЕГОРИИ ОЦЕНКИ В ИСПАНСКИХ ХУДОЖЕСТВЕННЫХ ТЕКСТАХ И ИХ УКРАИНСКИХ ПЕРЕВОДАХ

В статье произведен анализ средств выражения категории оценки на примере испанских художественных произведений и их украинских переводов. Отмечено сохранение образности и оценочного знака при переводе.

Ключевые слова: *оценка, категория, лексические средства, синтаксические средства, морфологические средства, коннотация, соответствие.*

Khomenko S., stud.,
Taras Shevchenko National University of Kyiv

Means of expressing evaluation in Spanish literature and its Ukrainian translations

In the article were analyzed means of expression of evaluation class on example of Spanish literary works and their Ukrainian translations. Preservation of the imagery and the evaluation character in translation is observed.

Key words: *evaluation, class, lexical means, syntactical means, morphological means, connotation, correspondence.*

УДК 821.161.2

Циганок О., к.філол.н., докторант,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ПРО НАУКУ ПИСАННЯ ЛИСТІВ У XVII– XVIII СТ. У КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКІЙ АКАДЕМІЇ:

У статті підтверджено необхідність дослідження науки листування, яка викладалася у Києво-Могилянській академії у XVII–XVIII ст. На думку автора публікації, це – дефініція поняття та етимологія слова "лист", аналіз його структури, визначення достоїнств і вад, які є роди листів, які типи (види, підвиди) відносяться до кожного роду. Для реконструкції давньої української теорії епістолографії важливо дослідити усі збережені курси риторики, вибрати з них і проаналізувати трактати чи глави про листи.

Ключові слова: *листи, риторики, Києво-Могилянська академія.*